

Kirjastojen tutkimus- ja kehitystyö laajenee

Joint Workshop on Electronic Publishing

Lundissa 14.-15.4.

[03/05](#)

Erityisesti tieteellisiä julkaisuarkistoja käsiteltiin Lundissa 14.-15.4. järjestetyssä seminaarissa Joint Workshop on Electronic Publishing. Kokouksen järjestivät yhteistyössä verkostot [DELOS](#) (Network of Excellence on Digital Libraries), [SVEP](#) (Samordning av den svenska högskolans elektroniska publicering) ja [ScieCom SRC](#) (Svenskt Resurscentrum för vetenskaplig kommunikation). Se keräsi kymmenestä maasta lähes sata osanottajaa, joille oli tarjolla hyviä ja innostavia esityksiä.

Pohjoismaisten tieteellisten arkistojen historiassa seminaari osuu vaiheeseen, jossa alkuinnostuksen jälkeen aletaan miettiä laadun parantamista, laajentamista sekä palvelujen tekemistä kehittyneemmiksi. Tällä kertaa olivat aikaisempaa näkyvämmiin esillä pitkäaikaissäilytys ja työnkulkujärjestelmien kehittäminen.

Vaikka seminaarin otsikko viittasi elektroniseen julkaisemiseen, kaupallisten kustantajien edustajia oli paikalla vähän. Lisäksi Lundissa keskusteltiin ehkä yllättäväinkin paljon tiedepoliittisista kysymyksistä – esimerkiksi ainoa Suomea edustanut puhuja **Bo-Christer Björk** (Hanken) esitteli open accessin tilaa Suomessa sekä Opetusministeriön äskettäin ilmestyneitä [suosituksia](#) avoimesta tieteellisestä julkaisuutoiminnasta. Kokouksessa oli kiinnostava havaita, miten esimerkiksi Ruotsissa julkaisuarkistojen perustamisessa ollaan paljon Suomea pidemmällä, mutta julkaisurekisterit ovat heikommin kehittyneitä.

Tiedeyhteisö, kirjastot ja kustantajat

Särmää ei puuttunut **Leo Waaijersin** esityksestä Alankomaiden [DARE](#)-projektista (Digital Academic Repository). Esitykseen kuului mm. Google Scholaria ylistävä jakso – kyse on Waaijersin mukaan jokaisen (tiede)kirjastonhoitajan unelmasta. Hänen toteamuksensa ”kustantajia ei tiedejulkaisemisessa enää tarvita” sai paikalla olevat kustantajat puhkeamaan vastalauseisiin.

Onkin kiinnostava nähdä, ketkä julkaisevat tieteellisiä sarjoja 2010-luvulla, jos nykyinen artikkelia tiedejulkaisemisen

yksikkönä painottava suuntaus jatkuu myös humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Kirjastojen ja kaupallisten tiedekustantajien välinen suhde voi jatkossa nähdäkseni ilmetä ainakin kolmella mahdollisella tavalla, jotka ovat kyräily, yhteistyö ja kilpailu.

Kilpailu voi olla todellisuutta pianikin, jos yliopistokirjastot alkavat tarjota julkaisualustoja ja eritasoisia palveluratkaisuja siihen tapaan, jota esitteli **Wolfram Horstmann** (Nordrhein-Westfalenin osavaltion tieteellinen kirjastokeskus). Siellä kirjasto tarjoaa e-lehden käynnistämispalvelua, johon kuuluvat julkaisuvälineistö ja palvelintila, digitaalisten oikeuksien hallinta, lehden jakelu sekä tukiverkosto. Samalla kirjaston henkilökunnan oma tietotaito lisääntyy. Toinen kaupallisia ratkaisuja muistuttava palvelu on Bielefeldin yhden luukun hakukone [BASE](#), josta kertoivat **Friedrich Summann** ja **Dirk Pieper** (Bielefeldin yliopiston kirjasto). Summann ja Pieper korostivat tosin, että heidän palvelunsa on ei-kaupallinen. Waaijers totesikin omassa esityksessään, että kirjastoista on tulossa tutkimusyksiköiden kaltaisia tiedon viejiä.

Kokouksen kansainvälisen osan päätti **Inge-Bert Täljedalin** hyvä puheenvuoro siitä, miten tutkijoita motivoidaan. Se ansaitsisi laajemmankin yleisön. Täljedal korosti sitä että tutkijat kyllä tulevat mukaan, kun huomaavat että on kyseessä julkaisumuoto, jolla on myönteinen vaikutus tutkimusrahoitukseen ja meritoitumiseen. Siksi kirjastojen on ”iloisesti jatkettava palvelujen kehittämistä”. Jälkikeskustelussa kritisoitiin referee-järjestelmää, koska se karsii omaperäisimmät tuotokset ja suosii yleisesti hyväksytyjä ratkaisuja, siinä missä esimerkiksi [arXiv](#) levittää menestyksellisesti tutkimustietoa ilman ennakoarviointia. Keskustelu siitä, miten tieteelliset julkaisuperiaatteet valitaan, jatkuu. Julkaisuarkistot tulevat kuitenkin todennäköisesti muuttamaan käsitystämme siitä, miltä tieteellinen julkaisu näyttää.

Kolme, kolmekymmentä vai kolmesataa vuotta?

Pitkäaikaissäilytyksestä kuultiin kolme kiinnostavaa esitystä. **Jeffrey van der Hoeven** (Alankomaiden kansalliskirjasto) käsitteli Universal virtual computeria ja emulaatiota, ja **Eva Müller** (Upsalan yliopiston kirjasto) pitkäaikaissäilytyksen infrastruktuuria. Yhteenvedon pitkäaikaissäilytyksen viimeaikaisesta kehityksestä piti **Michael Day** (DCC / UKOLN, Bath).

Pitkäaikaissäilytyksessä on kaksi päästrategiaa, migraatio (formaattimuunnokset) ja emulointi eli alkuperäisen ympäristön jäljittely. van der Hoeven keskittyi emulointiin, joka on Alankomaiden kansalliskirjaston suosima strategia. **Raymond Lorie** (IBM) kehittämä [Universal Virtual Computer](#) yhdistää migraation ja emuloinnin. Ohjelma tuli [vapaasti saataville](#) vuonna 2004. Joka tiedostoformaattia varten tarvitaan looginen dataskeema ja UVC-dekooderi, joiden avulla kunkin formaatin tiedostot saadaan tulkittua.

van der Hoeven oli itse kirjoittanut toimivan dekooderin GIF-formaatille. UVC:n ongelmana on kuitenkin se, että se ei toimi niiden digitaalisten objektien kanssa, jotka sisältävät toiminnallisia elementtejä. Jotta nämäkin saadaan toimimaan, tarvitaan modulaarisia emulaattorisovelluksia: alkuperäisen laitteiston muistille, keskusyksikölle, näytönohjaimelle jne. kirjoitetaan omat modulit, joista kootaan tiettyä laitteistoa vastaava emulaattori. Järjestelmien kehittyessä vain rajapintaa nykyiseen alustaan tarvitsisi muuttaa. Vaikka esitys siis liikkui melko yleisellä tasolla, tätä pitkäaikaissäilytyksen kehitystyön puolta kannattaa seurata.

Eva Müller esitteli erityisesti pohjoismaista URN:NBN-resoluutiopalvelua sekä arkistoinnin työnkulkujärjestelmää. Edellisestä saatiin perusteellinen kuvaus vielä lopun SVEP-sessiossa, ja se todettiin toimivaksi. Suomen osalta palvelusta huolehtii TKK:n kirjasto. Arkistoinnin työkulun (workflow) osalta ratkaisu vaikuttaa toimivalta. Müllerin mukaan kansainvälisenä yhteistyönä olisi pian toteutettava tiedostoformaattien rekisteri, jotta joka maassa ei jouduta keksimään pyörää uudestaan. Michael Day kommentoi tähän, että kansainvälinen rekisteri on kyllä muotoutumassa, ja jatkoi että samantyyppinen yhteistyö on välttämätöntä myös pakkaus- ja metadataformaattien osalta.

Dayn oman esityksen mukaan tietoisuus digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytyksen merkityksestä on selvästi kasvanut viimeisten 15 vuoden aikana. Iso-Britanniassa perustettiin vuonna 2004 [Digital Curation Centre](#), joka koordinoi pitkäaikaissäilytyksen tutkimusta ja käytäntöä kansallisella tasolla. Julkaisuarkistoja perustettaessa julkaisujen pitkäaikaissäilytys ei ollut ensimmäisenä mielessä, ja se saatetaan edelleen kokea vähemmän tärkeäksi.

Rahoituksen lyhytjännitteisyys hankaloittaa myös tilannetta.

Mikään esitys ei sinänsä keskittynyt julkaisuarkistojen rahoitukseen, mutta asia tuli esiin moneen otteeseen. Tähän asti tieteellisiä arkistoja on käynnistetty tutkimusrahoituksen avulla, joka on tunnetusti projektimuotoista eli hyvin määräaikaista. Arkiston perustamisessa ei toisaalta ole mitään järkeä, jos toiminta kestää esimerkiksi kolme vuotta. Rahoitusmalleja on siksi voitava muuttaa.

- [Workshopin kotisivu](#)

*Kalle Korhonen
suunnittelija
Kirjasto- ja tietopalvelujen kehittäminen
kalle.korhonen at helsinki.fi*

